

PRISOPGANGEN OG FORSIKRINGS- VÆSENET

Af

Harald Westergaard.

Den store Prisbevægelse, der er foregaaet under Verdenskrigen, har bragt Uro ind i mange Forsikringsforhold. Man har maattet indstille sig paa at regne med langt højere Tal, har maattet sætte Brandassurancen op, midlertidig eller for bestandig o. s. v. Ved korte Forsikringer volder dette forholdsvis mindre Ulemper; kun gaar det ud over Reservekapitalerne, der ikke kan følge med i denne Bevægelse og altsaa strækker mindre godt til. Værre er det med de lange Forsikringer. En Mand, der har forsikret sit Liv for 20 Aar siden, er udelukket fra at faa sin Forsikringssum forhøjet, i alt Fald vil Byrden i Reglen være saa stor, at han betænker sig derpaa. Og den, der for sin opsparede Kapital har købt en Livrente i den Tanke, at han nu skulde kunne klare sig Resten af sit Liv, ser paa en Gang sin Købeevne reduceret til det halve.

Der kan saaledes være Anledning nok for Forsikringsmænd til at tage dette Spørgsmaal under alvorlig

Overvejelse. Man kan sige, at man i Livsforsikringsvæsenet har forstaaet paa Grundlag af et uhyre lagttagelsesmateriale og med Bistand af en fint udtænkt Teknik at overtage en stor Risiko for de forsikrede, og naar Invaliditetsforsikringen og Forsikring af mindre gode Liv er slaet igennem, vil man være naaet et langt Stykke frem; men tilbage bliver altsaa en ligesaa vigtig Risiko, Faren for at Pengene synker i Værdi, og denne Risiko har Forsikringsselskaberne hidtil tilsyneladende staaet magtesløse overfor.

Det vil være nødvendigt at underkaste Prisbevægelsen og dens Aarsager en noget nærmere Betragtning, naar det gælder Overvejelser af denne Art, idet det Spørgsmaal først maa besvares, om der ikke er nogen Mulighed for Statsmagten for at holde Priserne paa et fast Stade, inden man overvejer, hvad Forsikringsselskaberne kan gøre.

Store Prisforskydninger har man, som alle véd, oplevet før. Enhver der har syslet med den økonomiske Udviklings Historie, er fortrolig med det Fænomen, som gaar under Navnet af den store Prisrevolution. Den begyndte omkring Midten af det 16. Aarh. og fuldbyrdedes gennem nogle Slægtled, indtil Midten af det følgende Hundredaar. I denne Periode steg f. Eks. Prisen paa et Faar til omkring det dobbelte, paa Smør ligesaa, paa Byg og Ærter til det to eller tredobbelte o. s. v., endnu stærkere steg Hveden.

En Bevægelse af omtrent lignende Omfang foregik i forrige Aarhundrede i Tiden fra omtrent 1820 til Omslaget i 80'erne. Under denne Prisrevolution steg f. Eks. efter Kapitelstaksterne for Sjællands Stift Rug-

priserne til over det dobbelte i Tiden fra 1821—30 til 1871—80; Bygprisen steg med 169 %, Havren med 150 %. I samme Tidsrum blev Smør og Flæskepriserne omtrent tredoblet o. s. v.

Hvilken Periode der end vil gøre Krav paa at vise de største Bevægelser, er i hvert Fald disse Prisrevolutioner nu detroniserede. Vi har i vore Dage oplevet en Prisbevægelse af omtrent lignende Omfang, men koncentreret om nogle faa Aar. Den kan for Danmarks Vedkommende omtrent karakteriseres saaledes, at der forud for Verdenskrigen gik en Periode med Højkonjunkturer, ligesom hele Verden over, kun med enkelte Afbrydelser, som i 1908. Disse gode Konjunkturer bragte i Tiden fra Aarhundredets Begyndelse til Verdenskrigens Udbrud Prisniveauet op med omtrent en Tredjedel. Fra Verdenskrigens Udbrud til Udgangen af 1918 er Prisniveauet derefter næsten bleven fordoblet.

Den første af de tre nævnte Prisrevolutioner er bleven et klassisk Eksempel i nationaløkonomiske Lærebøger, fordi Aarsagssammenhængen er langt simple end i vore Dage. Der var en Tid, da man enten levede under Naturaløkonomi eller væsentlig var henvist til Ædelmetal og Kobber som Omsætningsmiddel. Da kom de store Tilførsler af Sølv fra Amerika, foruden det rigeligere Udbytte af Minerne i Europa. Sølv fra Amerika bredte sig hurtig fra Spanien over de vesteuropæiske Lande og derfra videre ud over Verden. Det kan være af underordnet Betydning, hvorledes den Spredningsproces gik for sig, om det var fra det spanske Skatkammer til Lejetropper, eller til de Bankhuse, der stod i Forbindelse med den

spanske Krone, eller hvilke andre Veje den fulgte. Der kom i hvert Fald Penge ud blandt Folk, som derved blev Efterspørgere efter Varer, og lidt efter lidt gik saa Priserne ganske naturlig i Vejret.

Det er ogsaa almindelig kendt, at medens Priserne paa Varer gik i Vejret, steg Arbejdslønnen vel ogsaa noget, men dog langt fra i samme Forhold. Arbejdernes Købeevne sank derfor efterhaanden, deres tidligere relativt gode Kaar slog om i det modsatte. Der kom til at hvile et Tryk paa Underklassen; dette Tryk bestod i lange Tider og har fremkaldt alvorlige Samfundsproblemer.

Ogsaa dette vil man kunne bringe i Samklang med Datidens Forhold. Samfundet var i hine Tider konservativt, man krævede af Arbejderne, at de skulde nøjes med den samme Pengeindtægt, som deres Fædre og Bedstefædre havde haft, og Prisopgangen var saa langsom, at man maaske overhovedet knap var opmærksom derpaa, og derfor ikke havde Øre for Arbejdernes Tarv. Det maa erindres, at hvis Prisniveauet blot stiger med 7 p. m. om Aaret, har man en Fordobling i Løbet af 100 Aar. Prisbevægelsen i forrige Aarhundrede er gaaet noget hurtigere for sig, og Arbejdslønnen var mere flydende. Men trods den stærkere Fart har heller ikke denne Prisstigning staaet for Bevidstheden som en egentlig Omvæltning. Om der end kunde komme noget Misforhold frem i Forsikringsvæsenet, idet f. Eks. en Livrentes Værdi sank i Købeevne, saa blandede dette Tryk sig umærkelig ind i de Klager, den ældre Generation altid vil udstøde overfor den Tid, den lever i; nogen egentlig Misère har denne Forskydning ikke givet Anledning til.

Men netop paa dette Punkt er der en meget stor Forskel fra den nuværende Prisrevolution. For det første er Stigningen i Priserne saa voldsom, at ingen kan undgaa at lægge Mærke til den. Der er sikkert faa voksne Mennesker, for hvem denne Prisstigning ikke udgør et almindeligt Samtaleemne. I de sidste Aaringer er Priserne i Gennemsnit steget lige saa meget i Løbet af et Par Uger, som tidligere i et helt Aar. Og hertil kommer, at den tidligere Træghed i Arbejdslønnens Forandringer er bleven afløst af en stærk Bevægelighed, støttet af en hidtil ukendt Aarvaagenhed hos Arbejderne. Selv om Bevægelsen i Prisniveauet i vore Dage var ligesaa langsom som i ældre Tid, vilde denne Aarvaagenhed gøre sig gældende, og der vilde opstaa stærke Krav fra Arbejdernes Side, saa at Arbejdslønnen vilde holde Skridt med Prisniveauet, i Regelen endogsaa ile forud, og Arbejdernes Købeevne vilde befinde sig i en stadig Vækst. Dette vil være af afgørende Betydning, naar det gælder om at vinde Klarhed over Aarsagerne til en Stigning i Prisniveauet.

Spørgsmaalet bliver nu, hvad Fremtiden vil bringe. Nu da Verdenskrigen er forbi, kan man selvfølgelig vente Nedgang paa forskellige Punkter. Der ligger Forraad rundt omkring, som nu vil blive tilgængelige; Transporterne vil blive billigere, efter at Minefaren er fjernet. Danmark kan maaske vente en Oversvømmelse af billige færdige Varer, medens Udlandet vil holde igen overfor Raastofferne.

Der kan imidlertid ikke være nogen Tvivl om, at Arbejderne vil være yderst konservative, naar det drejer sig om at reducere den nominelle Løn, selv om en

eventuel Lønnedgang ikke vilde formindske den reelle Løn, Arbejdernes Købeevne. Arbejderstanden vil ganske naturlig holde ligesaa stærkt igen imod en Nedsættelse af Lønnen, som Samfundet i ældre Tid holdt igen overfor Krav om en Opgang i Arbejdslønnen. Og medens de nationale Arbejderorganisationer i og for sig har været stærke nok, ikke mindst i et Land som Danmark, saa vil der bag Arbejdernes Krav i Fremtiden — naar „Nationernes Forbund“ er bleven til Virkelighed — staa en hel Verdens Arbejderorganisationer. Verdens forenede Arbejderhær vil sætte alle Kræfter ind paa at holde Niveauet højt, hindre enhver Tilbagegang i Akkordsatser og Timeløn, og benytte enhver gunstig Lejlighed til at komme højere op. Det er Rugakset i Ærmet: det vil altid bevæge sig i en bestemt Retning. I tidligere Tid vilde man have haft en Bom i Udlandet for Stigning i Hjemlandets Arbejds løn, dette gælder som sagt ikke i „Nationernes Forbund“. Og da Arbejds lønnen indgaar som et saa væsentligt Element i Prisdannelsen, vil man ikke kunne vente nogen overdreven stor Nedgang i Prisniveauet, selv om der fra Teknikernes Side bliver gjort store Anstrengelser for at simplificere Arbejdsprocesserne, f. Eks. gennem „Taylor-Systemet“, og derigennem frembringe et større Udbytte.

Selvfølgelig bør man, idet man har dette for Øje, ikke overse andre Momenter, der har eller kan have deres Betydning. I ældre Tider slog man sig til Ro med den naive og simple Kvantitetsteori, der søgte Bestemmelsen af Prisniveauet i Mængden af Møntmetal. Denne Teori har man i moderne Lærebøger og Monografier sædvanligvis lagt ad acta. Man støt-

ter sig nu til den forbedrede Kvantitetsteori, der tager Hensyn til Pengenes og Varernes Omløbshastighed, og som ikke nøjes med Ædelmetallet alene, men tager Hensyn til alle Arter af Omsætningsmidler, hver med deres Omløbshastighed. Den moderne Kvantitetsteori fortæller os altsaa, at de samlede Omsætningsmidler, hver Gruppe multipliceret med sin Hastighed, nøjagtig skal dække Salget af alle Varer og Tjenester, hver for sig indgaaede deri med sin Pris og sin Mængde.

Denne Sætning vil der vanskelig kunne opstaa nogen Tvivl om. Dog har den den store Mangel, at den saa at sige er altfor rigtig, den er saa selvfølgelig, at den nærmest er bleven til en Tautologi. Spørgsmaalet vil nemlig altid være, hvad der er Aarsag og hvad der er Virkning, og herom har Formlen intet at fortælle.

Der kan paavises mange Forhold, der frembringer en Forøgelse i Mængden af Omsætningsmidler og saaledes muliggør en Forøgelse i Priseniveauet. Vi kan tænke paa 50'erne i forrige Aarhundrede med den store Tilgang af Guld fra Kalifornien og Australien, eller paa den store Fremgang i Guldproduktionen paa Overgangen til dette Aarhundrede, ved Udnyttelsen af Guldrigdommen i Klondyke og Sydafrika. Ganske naturlig vil Prisbevægelsen brede sig fra Minelandene til andre Lande, og overalt vil Guldet kunne tjene som Basis for en stærkere Seddeludstedelse, hvorved Virkningen flerdobles.

Paa samme Maade vil det gaa, hvis det er Bogtrykkerpressen, der kommer i Gang og sætter en Mængde Sedler i Omløb. Dette sker f. Eks., naar krigsførende Lande ved Hjælp af en kraftig Seddel-

udstedelse skaffer sig Købeevne overfor alle de Varer, Krigsførelsen kræver, og Priserne som Følge deraf gaar i Vejret. Den stærke Seddeludstedelse i Danmark i Begyndelsen af forrige Aarhundrede maatte ganske naturlig frembringe store Forskydninger i Priserne, beregnede i de paagældende Sedler; og Verdenskrigens Erfaringer gaar ganske i samme Retning; Bolshevismens Rubeludstedelse i Rusland skal nok bringe Priserne til at gaa tilvejs. I vort eget lille Land er Seddelomløbet under Verdenskrigen vokset i en overordentlig Grad. Fra 147 Mill. 1. Juli 1914 steg Seddelmængden til 365 Mill. Kr. 4 Aar efter. Det er Tal, der giver et meget interessant Fingerpeg.

Meget, men formodentlig ikke synderlig meget, vil under Udviklingens Gang forskellige Besparelser af Omsætningsmidler kunne virke i modsat Retning. Hvis der f. Eks. foregaar en Sammenslutning af økonomiske Virksomheder, vil der kunne spares Omsætningsmidler. Vi kan her tænke paa en „vertikal“ Trustdannelse, omfattende Virksomheder af forskellig Art. En anden Besparelse kan tænkes derved, at Haandværkere og Fabrikanter gaar deres Kassebeholdning nærmere end tidligere. En fuldstændig Sammenhæng mellem Priser og Omsætningsmidler vil det være umuligt at paavise, fordi man ikke kan faa fat i alle disse Enkeltbevægelser, selv om man aldrig vil tvivle om, at Formelen med dens vidtdrevne Spaltning efter alle Omsætningens Grupper vilde kunne bringes i fuld Overensstemmelse med det virkelige Liv, naar man blot raadede over alle fornødne lagttagelser.

Men Bevægelsen kan ogsaa udgaa fra den modsatte Side. Lad os tænke os, at den internationalt

organiserede Arbejderstand stiller Fordring om højere Løn. Forat undgaa Strid gør maaske Arbejdsgivernes Organisation en Indrømmelse, eller ogsaa foregaar den ved Forligsmandens Hjælp, idet denne afvejer Fordringer og Modfordringer og faar Parterne til at mødes paa Halvvejen. Nu er Rugakset i Gang. Resultatet bliver i alle Tilfælde en Opgang i Arbejds-løn; denne trækker forskellige andre Forhøjelser efter sig: Mestersalæret beregnes f. Eks. i Procent af Udlæg til Arbejds-løn og bliver altsaa ogsaa forhøjet. Deraf følger, at Priserne gaar i Vejret, og det bliver saa til syvende og sidst Kunderne, Forbrugerne, der maa betale Gildet.

Men da ogsaa Arbejderne hører til Kunderne, bliver en væsentlig Del af Byrden væltet tilbage paa dem, de har saaledes ikke faaet den fulde Fordel af Lønningsforhøjelsen, og ganske naturlig begynder Kravet paa ny, og saa meget desto stærkere, fordi den forrige Lønforhøjelse ikke tilfredsstillede Arbejderstanden helt; den beroede som de fleste Lønftaler paa et Kompromis. Altsaa begynder den opadgaaende Bevægelse paany, Rugakset fortsætter sin Gang. Saaledes bliver det gamle Spil ved i det uendelige, og formodentlig er Bevægelsen saa hurtig, at Teknikens Fremskridt ikke formaar at bøde nævneværdigt derpaa.

Hvad Steuart beskrev i 1767 i sine Principles of Political Oeconomy minder meget om denne Proces. Kun tænker han paa de fattige og paa Filantropien, medens der her er Tale om hele Arbejderstanden. Steuart hævder, at de Stiftelser, de velhavende opretter for at lindre de fattiges Nød, ikke saa snart er fyldte, før der udenfor Stiftelsen er ligesaa mange nødlidende som før. Maaske kan man betegne dette som en

Overdrivelse, men Tanken føres uvilkaarlig hen paa, hvad der foregaar under Lønkampene i vore Dage. Ikke mindst har man haft Grund dertil under Verdenskrigen. Forraadene var knappe, alle kappedes om at faa Del i dem; under dette Kapløb gik Lønnen stærkt i Vejret og Arbejderen kom til at raade over Summer, som man i tidligere Tid vilde have kaldt svimlende. Dog hjalp det ikke stort. Der blev jo ikke flere Varer, fordi Arbejdslønnen gik i Vejret.

Man kan udtrykke Sagen saaledes, at der er nogle, hvem Arbejdslønnens Stigning kommer til Gavn, men langt fra i det Omfang som de paagældende venter; der er andre, for hvem den er til Skade. Driftsherrerne vil i Reglen ikke være særlig at beklage, idet deres Indtægt for en stor Del vil følge med Arbejdslønnen. Pengeværdien af faste Ejendomme, Maskiner og andet Inventar vil ogsaa ganske naturlig gaa tilvejs. Derimod vil Prioritets- og Kreditforeningsobligationer, Sparekasseindskud o. l. faa en synkende Værdi, idet Pengenes Købeevne gaar ned. Der er saaledes en Fordel for Debitorer; de opadgaaende Priser er ikke ilde set af Folk, der maa arbejde med laante Penge. Kapital ejere vil ikke kunne vente nogen Opgang i Rentefoden, som kunde bringe dem en Fordel. Gaar man de sidste Slægtleds økonomiske Historie igennem, vil man nærmest undre sig over, hvor stabil Rentefoden har været. Det kunde se ud, som om det først og fremmest er Arbejderklassen, der har høstet Fordel af Nutidens store tekniske Fremskridt; men Spørgsmaalet er iøvrigt yderst kompliceret, fordi Kapitalens Størrelse ikke alene beroer paa Opsparing, men paa Konjunk-

turer, idet man hurtig kommer ind paa at kapitalisere Konjunkturindtægter.

De hvem det mest kommer til at gaa ud over, er alle Personer med faste Indtægter. Dertil hører den talrige Klasse af Funktionærer i Statens og Kommunens og andre offentlige Institutioners Tjeneste. De kan i Reglen ikke med tilsvarende Hurtighed som Arbejderne igennem Association faa Lønningsniveauet afpasset efter Prisforholdene. For dem bliver da Kampen for Tilværelsen ofte yderst haard. Et Middel til Forbedring af Lønnen for de enkelte Tjenestemænd vilde ligge i Begrænsning af deres Antal, men dette vil de offentlige Institutioner sjældent have Evne til. Langt snarere vil denne Klasse vokse i Tal. Følgen bliver meget let, at der opstaar en forarmet, deklasseret Embedsstand, hvis Kaar er langt under de Forhold, den gamle Embedsadel med dens Hjælpere levede under.

Til denne Gruppe af Mennesker kommer nu en Klasse, der overhovedet ikke har nogen Udsigt til Forbedring af Kaar. Det er Mennesker, der lever af Legater, af Renter af en opsparet Kapital, som i sin Tid har forekommet dem rigelig nok, Livrentenydere og andre. Livsforsikringsvæsenet har hidtil paa dette Punkt været ude af Stand til at hjælpe, trods dets glimrende og fint udarbejdede tekniske Apparat. En Mand tegner en Livsforsikring mod en vis aarlig Præmie. Alle Beregninger er fuldstændig paalidelige, der er saa god Sikkerhed for den forsikrede, som der overhovedet kan være, for at den tegnede Sum engang skal blive udbetalt uden mindste Afkortning. Selskabet har taget Risikoen for den forsikredes tidlige Død paa sig. Men Forsikringspoliceen giver ikke — saaledes

som Forsikringsvæsenet hidtil har været indrettet — Dækning for Risikoen for Opgang i Prisniveauet. Og denne Opgang kan forvandle enhver Opsparing til en Karrikatur, den kan saa at sige konfiskere hele Renten og mere til. I 1905 var Prisniveauet i Danmark 110, i 1906 114 og i 1907 118. Dette betyder i Virkeligheden, at den Mand, der i 1905 satte 110 Kr. ind i en Sparekasse i det Haab at faa tilskrevet $3\frac{1}{2}\%$ aarlig Rente, ganske vist to Aar senere kan hæve c. 118 Kr., men disse 118 Kr. er ikke mere værd end de 110 var i 1905. Og naar Prisniveauet er 145 i 1914 og 184 i 1915, saa vil det sige det samme som, at en Kapital, der i det ene Aar er 100 Kr., i det næste er reduceret til 79. Der skal altsaa ligefrem Aagerente til, forat Indehaveren ikke skal være betydelig ringere stillet end Aaret forud.

Som foran berørt vil denne Nedgang være mindre skadelig for den, der er i Stand til selv at virke med sin Kapital. Dens Udbytte vil nominelt stige, og idet denne Tilvækst kapitaliseres, vokser ogsaa Kapitalen nominelt, saa at Resultatet er uforandret. Anderledes med de Mennesker, Talen her er om. Foruden af Prisopgangen vil saadanne Mennesker ogsaa rammes af Skatter, som de er ude af Stand til at forudberegne og intet Middel har til at værge sig imod. Vor Skatte-lovgivning har her en Uret at gøre god. Det er en Mangel ved Arveafgiftsloven af 27. Maj 1908, at der skal svares Arveafgift af Forsikringer af Overlevelsesrenter o. s. v. Dette er irrationelt. Der er intet at sige til, at man beskatter Forsikringsvirksomhed ved f. Eks. at tage en Afgift af enhver Præmie, der indbetales. Men den forsikrede burde have Vished for, at det

Beløb, han har tegnet sig for og betalt, ogsaa virkelig i sin Tid bliver udbetalt uden Fradrag.

Man tør vel altsaa nok sige, at de stærke Prisstigninger ikke er ønskelige. Det vil være sundere for Samfundet, om Prisniveauet kan holde sig nogenlunde paa samme Punkt. Men hvad skal man da gøre? Naar det nu er givet, at der er Sammenhæng mellem Omsætningsmidlernes Mængde og Priserne, ligger den Tanke nær, at det maa kræves af de seddeludstedende Banker, at de skal holde meget stærkt igen og ved alle tænkelige Midler modvirke Kravet fra deres Kunder om Sedler. Dette vilde til syvende og sidst ikke virke kraftigere, end om man vilde spærre en Væddeløbsbane af med Sytraad. Naar Samfundet trænger dertil, vil det ganske simpelt sprænge den lille Skranke, som ligger i Bankernes Funderingsregler, selv om de nu er aldrig saa godt udtænkte. Saaledes er det gaaet under Verdenskrigen, saaledes er det gaaet før denne, som naar Banque de France Gang paa Gang har faaet Grænsen for sin Seddelmængde forøget. Hvis Bankerne ikke faar andre Funderingsregler, vil nye Omsætningsmidler opstaa af sig selv.

Den bekendte nordamerikanske Nationaløkonom Irving Fisher har i Skrift og Tale energisk virket for, at man for at modarbejde Opgangen i Prisniveauet skulde „standardisere“ Mønterne. Hvis Prisniveauet vokser fra 100 til 200, saa vil dette sige, at en Guld-mønt, der indeholdt dobbelt saa meget Metal som tidligere, nu vilde have samme Købeevne som før. Dette vil Irving Fisker udføre ved, at der af Guld, der indleveres til Møntning, holdes en tilsvarende Mængde tilbage, som et Depositum, eller om man vil, som en

Slagskat. For et Kilogram Guld skulde der kun udmøntes 120 Guldtikroner, ikke 240, Resten blev holdt tilbage som en Slags Slagskat, indtil Guldmønten blev leveret tilbage mod Erstatning i Guldbarrer. Forholdet vilde da blive det samme, som om en Guldmønt var udmøntet med det dobbelte Møntindhold. Alt eftersom Priserne ændrede sig, maatte „Slagskatten“ forandres. Denne Plan vakte megen Opmærksomhed; men den synes ikke at have stor Udsigt til Virkeliggørelse. Bedst vilde den lykkes, hvis det kunde blive en verdensomspændende Foranstaltning, men der er sikkert lang Vej frem til en saadan. Dertil kommer Spørgsmaalet, om denne Plan ogsaa vil være effektiv overfor de stærke Aarsager til Prisopgang, som for Øjeblikket er de raadende. Planen var udarbejdet under Indtryk af de Konjunkturer, som herskede i Begyndelsen af dette Aarhundrede, inden Verdenskrigen brød ud. Det er meget muligt, at dens Virkeliggørelse dengang vilde kunne have dæmpet Prisopgangen, men vilde være ude af Stand til at øve nogen synderlig Indflydelse paa, hvad der nu gaar for sig.

Hvis man nu ikke venter Realisation af saa verdensanspændende Planer, kunde man spørge, om man ikke omvendt kunde rette sig efter Prisniveauet i Stedet for at prøve paa at gøre Indgreb i dette, om man ikke kunde tænke sig en Ændring i Lønningssystemerne, hvorved man kunde tage Hensyn til de store Forskydninger i Priserne.

Der har som bekendt været Planer oppe i den senere Tid om „sliding scales“ ved Beregning af Lønninger. Derved tænkes ikke paa glidende Lønskala i den oprindelige Betydning af Ordet, idet man lod

Lønnen rette sig efter Produktets Pris (f. Eks. efter Kulpriser), men paa Lønsatser, der følger med Prisniveauet, stiger, naar dette gaar tilvejs, og falder, naar Priserne gaar ned. Hvis f. Eks., for at blive ved de forannævnte Tal, Prisniveauet gik op fra 145 til 184, skulde Lønningerne samtidig reguleres efter samme Forhold; den der tidligere fik 1.⁴⁵ Kr. udbetalt, skulde nu have 1.⁸⁴ Kr. o. s. v.

Teoretisk talt kan en saadan Lønningsmetode anvendes baade overfor Arbejdere og overfor Tjenestemænd. For Arbejdernes Vedkommende er der næppe stor Udsigt til, at den skal vinde Indgang. De føler sig i Regelen, med deres Organisation i Ryggen, stærke nok til at gennemføre deres Lønkrav uden Hensyn til, om der er en glidende Skala eller ikke. I Virkeligheden vil de altid under Lønforhandlingerne bringe Prisniveauet direkte eller indirekte frem, og stille Krav, hvis det er bleven dyrere at leve. Arbejderne synes at mene, at der er større Klarhed i Forholdene, naar man ikke blander Principet sliding scale med ind. Det turde i og for sig være en Misforstaaelse. Naar Lønnen automatisk bevæger sig efter Priserne, vil man særdeles vel kunne kæmpe for Forandringer i Priskuranten ud over dette Niveau. Hvis, for at blive ved Eksemplet, et Arbejde efter Priskuranten betales med Kr. 14.⁵⁰, og man saa lægger 10 % til, saa at Satsen stiger til 15.⁹⁵, saa betyder dette, at der næste Aar skal lægges 10 % til 18.¹⁰, saa at Lønnen nu er 20.²¹. Det kan i Virkeligheden være en Fordel, at man saaledes kun behøver at kæmpe om det overskydende, uden at behøve at skænke de vekslende Varepriser nogen Tanke.

Der behøvedes ikke nogen Indførelse af en Lønningsmaade af denne Art over hele Linien, man kunde gøre Forsøget paa et enkelt Punkt, i et eller andet enkelt Fag, hvor man saa kunde indhente de fornødne Erfaringer.

Mere Chance er der imidlertid for, at Tanken om den glidende Løn skal fæste Rod iblandt Tjenestemændene, som ved denne Lønningsmetode vilde blive værnet mod den evige Frygt for Dyrtidens Spøgelse, men rolig kunde imødesee enhversomhelst Prisforhøjelse uden straks at skulle appellere til Statsmagten om Lønningstillæg.

De tekniske Vanskeligheder er her uden Betydning. Det vil være forholdsvis let at indrette et Beregningsapparat, der kunde fungere saa simpelt og overskueligt, at alle Parter paa Forhaand vilde nære Tillid til Resultaternes Rigtighed. Det er muligt, at man vilde ønske to eller flere Index-Numbers, f. Eks. et for Tjenestemænd og et for Arbejderklassen; dette kunde meget vel lade sig gøre, det er dog næppe rimeligt, at man derved vilde vinde ret meget.

For Embedsmændenes Vedkommende er denne Lønningsmetode ingenlunde ny. I Virkeligheden var det den almindelige Lønningsform i den gode gamle Tid, med dens Naturalydelse, Embedsjorden og Lønninger efter Kapitelstakst. Blot er Systemet, som det her er skitseret, mere fast tømret, det er simplere og lettere at haandtere.

Vender vi nu tilbage til Forsikringsverden og opkaster Spørgsmaalet om, hvorledes man der kan møde Prisbevægelsen, saa er det klart, at hvad der engang er tabt, ikke kan vindes igen. En Livrente-

nyder, der har købt en Livrente for 10 Aar siden, kan ikke faa dens Størrelse revideret efter det nuværende Prisniveau, saa lidt som Ejeren af en Kapital kan gøre sig uafhængig af Fortidens Nedgang i Pengenes Værdi. Det er kun Fremtidens Livrentekøbere der kan være Tale om at hjælpe.

Lad os begynde med et Tankeeksperiment. Sæt at man kunde købe en Obligation, hvis Rente ikke lød paa et bestemt Pengebeløb, men paa den øjeblikkelige Pengeværdi af en Kvantitet af en eller anden Vare, eller en Række af Varer. Det kunde f. Eks. være et vist Antal Tønder, eller Hektoliter, Rug eller Byg efter Kapitelstakst. Det kunde være et vist Antal Enheder multipliceret med Index-number. For endnu engang at bruge Eksemplet kunde Obligationen lyde paa Betaling af en Enhed paa 100 Kr., omregnet efter Prisniveauet, 1914 til 145 Kr., 1915 til 184 o. s. v. Lad os nu tænke os, at et Forsikringsselskab erhverver Obligationer af denne Art, og ansætter alle Ydelser og Modydelser deri, saa er Stillingen ganske den samme, som om Pengenes Købeevne var gjort konstant. Man er hørt op at regne med Penge, men bruger en anden Værdienhed, det er hele Forskellen. Hvis Selskabet solgte en Livrente paa en Enhed af 100, vilde Livrentenyderen i de to nævnte Aar faa henholdsvis 145 og 184 Kr. i Indtægt, altsaa netop svarende til Prisstigningen. Han vilde altsaa nu være dækket mod Risikoen ved Pengenes synkende Værdi, som han i Forvejen var dækket mod Risikoen ved Dødeligheden, eller ved Tabet af Arbejdsevne.

Det tekniske ved alt dette vilde, hvis man kunde erhverve Værdipapirer af denne Art, være ligesaa let

at gennemføre som det tekniske Apparat ved den hidtil anvendte Form for Forsikring.

For at se en Tilnærmelse til denne Forsikring kan man vælge Pensionerne til Præster. Den oprindelige Form for Pensionerne var, at hvert Embede bar sin Byrde. Saa længe Formanden levede, maatte Eftermanden af sin Indtægt af Embedsjord og andre Indtægtskilder afse et aarligt Beløb, vekslende efter Kapitelstaksterne. I 1887 blev der som Mellemlid indskudt en Pensionsfond, der delvis tog Risikoen bort fra Præsteembedet. Herefter skulde Pensionen udredes i 8 Aar af Eftermanden (senere fordelt paa 12 Aar), ligegyldig om Formanden døde forinden; naar denne Tid var udløbet, blev Byrden overtaget af Pensionsfonden. En Opgørelse af denne Fond for 1905 viste, at omtrent en Sjattedel af Pensionen var et fast Pengebeløb, medens $\frac{5}{6}$ rettede sig efter Kapitelstakster, og altsaa veklede fra Aar til Aar.

Nu eksisterer jo ikke denne Art af Obligationer for Øjeblikket, men Udviklingen kan let gaa i denne Retning. Der er i vort økonomiske Liv for Landbrugets Vedkommende ligesom en dobbelt Strømning. Der er dels den, som har sin Rod i den gamle liberale Økonomi, der ønsker at omregne alle Ydelser i Penge, at afløse alle Byrder i et fast en Gang for alle angivet Pengebeløb. Det er Principet ved Tiendeafløsningen af 1903. Den, der har Ret til en saadan Ydelse, ejer et Krav paa hvert Aar at faa et ganske bestemt Beløb i Penge. Der er en modsat Strømning, der vil sætte Afgiften efter det Udbytte, Ejendommen kan give, altsaa f. Eks. efter Kapitelstakst, denne Strømning vil vi finde Vidnesbyrd om i de nylig forelagte Jordlove,

der vil regulere Ydelserne for den solgte Jord med visse Mellemrum. Denne Ordning vilde falde godt i Traad med, hvad her er skitseret; den, der har en Fordring af denne Art, er væsentlig dækket mod Risikoen ved Pengenes synkende Værdi.

En fast Ejendom vilde være et Aktiv af samme Art. Lad os tænke paa en Beboelsesejendom, efter at Huslejenævnene har ophørt med deres Virksomhed. En saadan Ejendom vil, alt som Tiderne forandre sig, give et vekslende Udbytte; jo højere Prisniveauet er, desto højere vil ogsaa Huslejen stige. Med Aktiver af denne Art vilde et Forsikringsselskab altsaa kunne møde Risikoen ved Pengenes synkende Værdi. Noget andet er selvfølgelig, hvad den øjeblikkelige Forsikringslovgivning tillader i de enkelte Lande med Hensyn til slige Pengeanbringelser; der maatte for Gennemførelse af en saadan Ordning for Danmarks Vedkommende kræves en Ændring i Livsforsikringsloven.

Hvad her er udviklet, er og kan kun være rent skitse-mæssigt, Tanker til Eitertanke angaaende et for mange Mennesker meget alvorligt Problem. En Gennemførelse af Tankerne behøvede dog foreløbig ikke at have noget stort Omfang, man kunde nøjes med at gøre et enkelt Eksperiment, f. Eks. gennem Statsanstalten for Livsforsikring, ved at tilbyde ny tiltrædende Interessenter, der maatte ønske det, ad denne Vej at dække Risikoen for Pengenes synkende Værdi. Det vilde være en smuk Opgave for en Statsanstalt at prøve en Tankegang af denne Art ude i Marken, som overhovedet at være førende, hvor det gælder, med større

eller mindre Ofre, at forsøge nye Baner i Forsikringsvæsenet.

Det moderne Livsforsikringsvæsen har udviklet sig til en overordentlig Grad af Finhed, med et smukt udarbejdet Formelapparat. Men selv den fineste Bearbejdelse af dette Formelapparat vil vanskelig kunne bringe nye Principer ind deri. Med Livsforsikringer og Invaliditetsforsikringer er man væsentlig færdig, selv om der endnu kan opstaa Problemer m. H. t. mindre-gode Liv, og selv om Invaliditetsforsikringen endnu mangler en Del statistiske lagttagelser. Og de mange specielle Forsikringsformer, med Varieteter i det uendelige, kan være nyttige for en Agent, der ved at bringe en Mængde forskellige Forsikringer i Forslag, maaske vil kunne afsætte en af alle disse Forsikringer, men Udbyttet af denne stærke Spaltning af Tariferne staar næppe i Forhold til Arbejdet. Langt bedre vilde det være, om man i Forsikringsverdenen vilde tage det Spørgsmaal op, hvad der kan gøres for at fremme Risikoen for Ændring i Prisniveauet.